

TISZTÁZZUK A FOGALMAKAT...

EURÓPÁT, sőt az egész civilizált világot két nagy táborra osztják a katonai frontok; mögöttük gigantikus harcot vívnak egymással az elvek: melyik építse újra föl a széthulló világot? Azok az eszmék, melyek alig egy évtizeddel ezelőtt csupán udvarias, kényszeredett érdeklődést ébresztettek a nagy politikai areopágokban, ma Európa nagy részéből vitathatatlanul uralomra jutottak. Ugyanakkor hosszú évtizedek folyamán meggyökeresedett politikai elvek, a sérthetlenség nimbuszába öltöztetett dogmák, ellenállás nélkül összeomlottak az új szellemi áramlatok hatalmas rohamában. A világ eresztékei ropognak a szellemi forradalom fergetegében. Nem csoda hát, ha azt tapasztaljuk, hogy sokan összezavarják a fogalmakat. Azok, akik vakon hittek a múltnak időtől függő, de öröknek tartott értékeiben, most túlságosan könnyen hajlanak arra, hogy megtagadjanak mindent, ami a múlté, sőt arra is, hogy kiábrándultán forduljanak el saját nemzetük múltjától. A relatív időfogalmak, „rég” és „új” abszolút jelentést kaptak. Ha a szakadék tovább mélyül, a nemzet örökös értékei, melyek „régiben” és „újban” egyaránt megvannak, könnyen elhomályosodhatnak.

Talán nem lesz hiábavaló, ha a régi és új jelszavak mögött rejlő fogalmakat igazi tartalmuk, értékük, vagy értéktelenségük szerint megvizsgáljuk. E vizsgálatnál abból indulunk ki, hogy elismerjük: öreg földrészünk föltétlenül rászorul arra, hogy alaposan újjáalakítsák. Főlöszleg hangsúlyozni, hogy nekünk magyaroknak vizsgálódásainkban országunk és nemzetünk jövője fejlődése a sokat emlegetett új európai rend keretében az irányadó szempontúink.

A földrészünk arculatának és lelkének átalakítására törekvő szellemi áramlat, mint minden forradalmi megmozdulás, úgy keletkezett, hogy a nagy tömegeknek a fennálló visszás állapotokkal szemben táplált ellen-szenve egy-egy nagy, vezetésre hivatott egyéniségtől célt és irányt nyert. Indítóokuk és célkitűzésük alapján a nemzeti forradalmakat természetes reakcióknak tekinthetjük, mondanunk sem kell, hogy nem a szónak abban az értelmében, mely egy előző állapothoz való visszatérést jelent. Bennük az illető népek természetes Önfenntartási ösztöne tört magának utat, amidőn szükségszerűen szembeálltak azokkal az eszmékkel, melyek a világháború után Európa nagyobbik felében elterjedtek. Belpolitikában ezek a nemzeti mozgalmak a háború utáni forradalmak nemzetellenes eszméi ellen küzdöttek, a külpolitikában pedig ha nem harcoltak is mindig a párizsi békediktátumoknak a nemzeti jogokat eltipró parancsai ellen, alapjában véve mégis mindenkor azokkal az erőkkel szálltak szembe, melyek e békeszerződések létrehozta. Az 1918-as év forradalmait a négyéves világháború következményei mellett a szociális bajok hozták létre. E bajok okát részben az európai államoknak a világháború előtti társadalmi berendezéseiben és a világháború okozta nyomorúságban kell keresnünk. Így a nemzeti mozgalmak az 1918-as szellem ellen harcolva a háború előtti és utáni dekadens korszakok uralkodó szellemi áramlatai, de főleg a liberalizmus ellen küzdöttek, ámbár a liberalizmus is elveit végeredményben két forradalomnak

köszönhette: az 1789-es és 1848-as forradalmaknak, mikor a felháborodott nép támadt fel a korlátlanul uralkodó hatalom ellen. A liberalizmusnak sikerült ugyan a kiváltságos társadalmi osztályokkal szemben az emberi jogokat elismertetnie, de megbukott akkor, amidőn a valósággal és az emberi természettel nem számolva, egyoldalú szabadság-eszményt hirdetett és képtelen volt megvédelmezni a gazdaságilag gyengébbek jogait a kor leg-hatalmasabb haszonélvezőjével, a tőkével szemben. A társadalmi szerkezeteknek ez a kiegyensúlyozatlansága éles megvilágítást kapott a világháborúban, midőn az általános hadkötelezettség mindenkire egyforma kötelezéseket rótt; a háború után pedig olyan megmozdulásokra vezetett, melyek a gazdaságilag hátrányosabb helyzetben lévők kezébe akarták letenni az egyeduralmat. Ez nem volt más, mint a másik végletbe való menekülés. Természetesen azok, akiket egyrészt a liberalizmus gazdasági és szociális bajai, másrészt az ezekre bekövetkező reakció válságai sújtottak, nem túrték szó nélkül a szenvedéseket: szükségképeni válaszuk a nemzeti forradalom volt.

A nemzeti forradalmak, ámbár nagy vonásokban egyeznek, különböző időpontokban indultak meg és a nemzeti léleknek és történelemnek megfelelően, sajátosan eltérnek egymástól. Például az a harc, melyet Németország és Olaszország más és más okból indított meg Versailles ellen, a világháborúban részt nem vevő Spanyolországban nem juthatott szerephez, ámbár a spanyol nemzeti forradalomnak azokkal a hatalmakkal is szembe kellett szállnia, amelyek Versailles-ban hangadók voltak. Érdekes, hogy ugyanakkor az a Portugália, amely híven kitartott az öröklött angol szövetség mellett, a nemzeti Spanyolországot ismerte el, nem a másikat.

Ha a nemzeti mozgalmak belső szervezetét, a nemzeti léleknek megfelelő belpolitikai célokat egyenként vizsgáljuk, a közös vonások mellett még erősebben kidomborodnak a különbségek.

Minden nemzeti mozgalomban közös követelmény az államhatalom fokozottabb tekintélye. Közös bennük az is, hogy nemzeti és szociális programot hangoztatnak. Erőteljesen hangsúlyozzák saját állami és nemzeti függetlenségüket, saját népük természetes és elvitathatatlan jogát az Isten-től nekik kijelölt darab földre vagy földrészre, nevezzék azt akár hazának, akár életternek. Közösen hangoztatott felfogásuk az is, hogy a saját erejükből, saját elgondolásuk szerint, a nemzeti sajátosságok szellemében és a különböző nemzeti szükségleteknek megfelelően alkotott államforma nem exportáru, holt sablon, melyet rá kell húzni, vagy rá lehet kényszeríteni más fajú népekre is.

Az egyes tekintélyuralmi országokban az államformák annyira magukon viselik az illető nép sajátos bélyegét, annyira visszatükrözik a néplelket és a máshol fel nem lelhető, meg nem ismételtető történelmi fejlődést, hogy már csupán a szóban forgó országok alkotmányjaiban mutatkozó szembe-ötölő különbségek kereken megcáfolják azokat, akik a mozgalmakat egy kalap alá fogják. Például amíg Olaszország kitartott a királyság öröklött államformája mellett és új alkotmányát a fasiszta korporációk rendszerére építette fel, addig Portugáliában a rendi kamara mellett még nemzetgyűlés is van, melynek tagjai választott népképviselők. E két ország tehát az osztályképviselet elvét valósította meg. Ugyanakkor Spanyolországban a Caudillo mellett a falangisták tanácsa áll, melynek tagjait maga a Caudillo nevezi ki. Németországban általános választások alapján összehívott birodalmi gyűlés szankcionálja a Führer és a miniszterek gesztióját. Minél alaposabban vizsgáljuk továbbá, hogy az egyik vagy másik tekintélyuralmi ország hogyan oldja meg gazdasági problémáit, (pl. az aranystandard esetében, amely mellett Portugália kitart, a többi tekintélyuralmi állam pedig nem; a

cserén vagy szabad devizaforgalmon alapuló külkereskedelem kérdése, stb.) minél mélyebbre hatolunk az egyes államok bel- és szociálpolitikájában és figyelmesen szemügyre vesszük, milyen állást foglalnak el pl. a keresztény vallásokkal, vagy a zsidósággal szemben, milyen szociális intézményeket létesítettek, stb., annál inkább feltűnik, hogy a megoldások módja és foka, különösen olyan kérdésekben, mint az állam és az állam polgárainak viszonya, mennyire függ a kérdéses nép nemzeti sajátságaitól, történelmi múltjától és jelen körülményeitől.

A nemzeti létproblémák megoldásának módja és azok az államformák és intézmények tehát, melyek keretében a megoldás történik, még nem döntik el, vájjon egyik vagy másik országot a tekintélyuralmi államok közé kell-e számítanunk vagy sem. Sokkal inkább döntő az a tény, hogy azonos, vagy legalább is párhuzamba hozható feltételek kényszerítették-e az egyes népeket arra, hogy állami megújulásuk nagy sorskérdését megoldják, aztán az, hogy milyen megoldásokat választottak és hogy ezek a nemzeti sajátságoknak megfelelő megoldások képesek voltak-e a nemzet fennállását és jólétét biztosítani, belső rendjét megteremteni és fenntartani, a nép jövőjének zálogául szolgálni?

Ami a nemzeti forradalmak belső és külső előfeltételeit illeti, azt látjuk, hogy — mutatas mutandis — a háború utáni Magyarországon azonos, vagy lényegükben hasonló tünetek tapasztalhatók, mint a háború utáni Németországban és Olaszországban, valamint Portugáliában és Spanyolországban a nemzeti megújulás előtt. Először szociáldemokrata színezetű, később nyíltan proletárdiktatúrát követelő jelszavakat hangoztató, úgynevezett „népkormány“ tántorgott a teljes politikai és katonai tehetetlenség és gazdasági csőd felé; aztán a lelkiismeretlen elemeknek kisdéd csoportja kiragadta a gyepőt a kormányzat gyenge kezeiből; a népet kénye-kedvére terrorizálta és az országot nemcsak a szakadék szélére vitte, hanem magával rántotta a mélybe, ahol az, minden erejétől megfosztottan, könnyű prédaként hullott belső és külső ellenségeink lába elé. Magyarországon, éppen úgy, mint más országokban ugyanazon vagy legalább is hasonló okoknak köszönhető, hogy az ország ilyen helyzetbe juthatott és végső fokon ezek az okok feltétlenül a liberális demokrácia kinövéseiben keresendők. De nálunk éppen úgy, mint más országokban, akadt egy férfi, aki a nemzetet kiemelte a mélységből; aki ismervén bukásának okait és tudván, azok milyen eszközökkel küzdhetők le, megtanította népét arra, hogy fáradtságos, céltudatos, aprólékos munkával úgy építse újra fél országát, hogy az a jövő viharával dacolni tudjon. Erre Magyarország jogosan büszke. Kivételes, megtisztelő helyet érdemel azon népek között, melyek utána kerestek új utakat, hiszen ez a világháború után legmélyebbre sűjtött nemzet elsőnek szedte össze magát, saját erejéből az újítások kitaposatlan útjára lépett és azon lépésről lépésre haladt előre, nem ingatták meg, nem tévesztették meg a jelszavak, bárhonnan is hangoztak feléje. Így Magyarország nemcsak azoktól a súlyos pártharcoktól és belső válságoktól maradt mentes, melyek más államokban, pl. Németországban és Olaszországban a háború után évekre lefoglalták a nemzet politikai erejét, hanem elkerülte más nemzetek kissé dicstelen szerepét is, t. i. a belső megújulás szükségességére nem akkor ébredt, mikor már nem maradt számára más választás. Korfordulón Magyarországon ezt a döntést megelőzte, midőn saját akaratából elsőnek nézett szembe a nemzeti újjászületés sorsproblémájával.

Most, mikor a párizsi békeszerződéseket a világtörténelemnek végleg elintézett aktái közé sorolhatjuk, nem tagadhat meg senki a magyartól egy másik érdemet sem: ő volt az első, aki a nemzetközi nyers erőszak uralmára épített békeszerződésekre harsány „Sohá“-val felelt. Nem is tör-

ténhetett másképp. Magyarország belsőleg úgy akart megújodni, hogy visszatért a szociális szellemen megújítandó keresztény és nemzeti alapokon nyugvó szentistváni birodalmi gondolathoz. Következésképpen külpolitikájában rendületlenül hangoztatnia kellett, hogy elvitathatadatul jogot tart a szentistváni birodalomnak Istentől nyert államterületére, a Kárpátok medencéjére, mely számára haza és élettér egyaránt. Nem véletlen, hogy Magyarország e törekvése közben, melyet akkori tehetetlensége és az európai erőviszonyok alapján szinte örültségnek tartottak, két olyan nagyhatalomhoz találta meg a barátság útját, mely később a Versailles ellen indított harc legfontosabb tényezője lett. Annak a ténynek pedig, hogy Magyarország már akkor baráti jobbot nyújtott e két népnek, amikor azok még nem ismerték az egymáshoz vezető utat, szinte szimbolikus jelentősége van.

Ha most, a magyar belpolitika fejlődését részletesen vizsgálgatva, kénytelenek vagyunk a liberalizmust és a szociáldemokráciát is felelőssé tenni országunknak háború utáni összeomlásáért, természetesen tudatában vagyunk annak is, hogy a békebeli Magyarországra nem várt volna ilyen gyors és katasztrofális vég, ha a négyéves világháború nem rendítette volna meg az ország alapjait. Ez a tény megvilágítja az összeomlás okait, de nem méri az összeomlást és azokat az erőket, melyek előidézték, vagy túl gyengék voltak ahhoz, hogy megakadályozzák. Rámutattunk már azokra a súlyos szociális mulasztásokra, melyekért a liberalizmus a háború előtti Magyarországon, csak úgy mint másutt, felelős. Ezekhez nálunk még egy kivételesen magyar jelenség is járult: a liberalizmus megindulásakor a szabad nemzet eredeti eszméjét vallotta, de csakhamar túlzott és egyoldalú jelenséget tulajdonított a nemzet fogalmának olyannyira, hogy a háború előtti magyar nemzeték e bálványának súlya alatt később meginogtak Nagy-Magyarország alapjai. Ez a nemzeti eszme, mely hangzatos, sekély tartalmú, de az állam fennállására veszélyes jelszavakban tetszelgett, szöges ellentétbe került Szent István ezeréves állameszményével. Elvadította az országban lakó másnyelvű népeket, anélkül, hogy ugyanakkor a magyar elem súlyát és belső erejét fokozta volna. Éppen ellenkezőleg. Amilyen kevésbé törődött azzal, hogy a magyar föld gyermekei 10.000-es tömegekben vándoroltak idegenbe, mert saját hazájukban nem volt betevő falatjuk, ahogy eltúrte, hogy ezrek és ezrek kétségbeesett helyzetükben a nemzet ellenségeivé váljanak, éppen olyan mindegy volt neki, hogy e kivándorló, vagy nyomorgó magyarok helyébe többnyire idegenek léptek. S ez a nemzetöröndőség nemcsak az ú. n. zsidókérdésben bosszulta meg magát, hanem nemzetiségi viszonylatban is, a román paraszt honfoglalása vígan folyt Erdélyben.

A liberalizmus azonban a szentistváni állam másik alaposzlopát, a kereszténységet is veszélyeztette. Az egyedül boldogító haladás nevében a reakcionárius elmaradottság szégyenbélyegét sütötte mindazokra, akik bátran megváltották, hogy pozitív keresztény életet élnek. Milyen mély tragikum van abban, hogy ez a szellemi áramlat, mely nem győzte eléggé hangoztatni a haladást, ma maga is homlokán hordja a reakció bélyegét. Ma, midőn tapasztaltuk és láttuk, hogy a szerencsésen visszaszerzett területeken milyen nemzeti feladatot teljesítettek a keresztény vallások azzal, hogy heroikus módon megtartották és Magyarország számára megmentették a magyarságot, teljes nagyságában felbecsülhetjük azt a kárt, melyet a liberalizmus vallásellenes magatartása a nemzetnek okozott.

A múlt távlatából is úgy látjuk, hogy még a liberális korszak parlamentarizmusa is súlyosan vétkezett a nemzet ellen: a rosszul értelmezett nacionalizmus zászlaja alatt kicsinyes részletkérdésekben végnélküli szócstaták dúltak, méltatlan obstrukciókban, béka-egér harcban őrlődött fel a parla-

ment ereje; elhanyagolták a nemzet igazi szükségleteit, szellemi és anyagi felvértezését az előtte álló élet-halál harcra.

E súlyos vádak hatása alatt könnyen abba a kísértésbe eshetnénk, hogy a liberalizmussal együtt a magyar történelemnek egész XIX. századi korszaka felett pálcát törjünk. Pedig, ha e korszak pozitív értékeit tekintjük, úgy érezzük, egy ilyen általános elmarasztaló ítélet nemcsak igazságtalan volna, hanem Magyarország esetében az Öngyilkossággal lenne egyértelmű. Kossuth, Petőfi, Deák, Andrássy, Eötvös és a két Tisza neve és műve örök értékeket jelentenek a magyar történelem könyvében és aki Őket a liberalizmussal együtt elítéli, saját hazáját tagadja meg. Melyik későbbi nemzedék tagadhatja le vagy magyarázhatja félre azt az óriási szellemi és végül gazdasági fellendülést, melyet e férfiak készítettek elő Magyarországon? Aki eldobja magától a magyar szabadság és függetlenség tiszta eszményét, a magyar nemzetnek más nagy európai népekkel való egyenrangúságának elvét, aki megtagadja a magyar önrendelkezési és önkormányzási jogot befelé épűgyú mint kifelé, ezeket a szent eszméket, melyekért Petőfi meghalt, Kossuth titáni harcot vívott, melyeket Deák, Andrássy és a két Tisza részben meg is valósított, az eljátszotta azt a jogát, hogy a megtisztelő magyar nevet viselje. És meghamisítanók a valóságot, ha nem hangsúlyoznók egyúttal azt a kétségbevonhatatlan tényt, hogy a háború előtti magyar nemzetiségi politika, melynek hibáit ma tisztin látjuk, toronymagasságban állt azon jogfosztó és erőszakon fűdépűló politika felett, mellyel a háború után a kis-entente államai a demokrácia nevében üldözték és megsemmisíteni igyekeztek a magyar kisebbségeket.

Ha ezek után ma, a közelműltban szerzett saját tapasztalataink alapján mégis úgy véljük, hogy az elműlt kort és annak vezetűfűrfiait súlyos, sűt végzetes mulasztásokkal kell vádolnunk, előrelátás hiányát kell szeműkre vetnűnk, ne mulasszuk el, hogy bizonyítűkokkal támasszuk alá saját igazunkat. Ezt azonban csak akkor tehetűk meg, ha kötelessűgűnknek tartjuk, hogy elkerűljűk azokat a hibákat, melyeket az ő terhűkre írunk.

A mi nemzedekűnk ezt a kötelessűget nagy mértűkben vállalta és teljesítette: tudatában van annak, hogy egy örűkre lezárt, elműlt korszak ballasztját nem mentheti át a mi korunkba. De éppen így azzal is tisztában kell lennie, hogy a magyar műlt örűk értékű vívmányait nem árulhatja el anélkül, hogy azzal magát az országot ne veszélyeztesse.

A huszadik századi Eurűpa első nemzeti forradalmának megindítűi és harcosai, a magyarok, teljes mértűkben számoltak is e meggondolásokkal saját művűkben. Újra feltámasztották az országot ősi lelkéhez elválaszthatatlanul hozzánűtt, a szent koronában megtestesűlt királyság intézményét. (Az 1918/19-es összeomlás vétkesei tudták, hogy akkor, mikor Magyarországot a koronától megfosztják, a nemzetet találják szívűn!) Szent István birodalmának két Ősi alapelemét, a nemzeti eszmét és a kereszténysűget régi méltóságukba visszahelyezték, sűt igyekeztek egy új fundamentummal, a szociális gondolattal alátámasztani. Szűttűpték az erőszak és terror elviselhetetlen rabláncait, melyeket néhány gonosztevű rakott az országra. Az állam új berendezésében az ősi szabadság és függetlenség eszműjét összehangolták a kor parancsolű követelműnyével: a tekintűlyt elvvel és a belsű rend érinthetetlenűgének törvényével.

Az így megűjűtött *Magyarország az elműlt* két évtized alatt már jűnűhányszor kemény próbára tétetett és eredményesen megállta a helyét. Műg más államok, melyek vele egyűtt megérték a forradalmat és az összeomlást, még korántsem heverték ki e csapás végzetes következműnyeit, s műg egyik válságból a másikba hulltak, Magyarország nem egyszer szállt szembe, biztos elhatározottsággal, azokkal a veszélyekkel, melyek kívűlrűl fenye-

gették létét, de belsőleg is súlyos megrázkódtatásoknak tették volna ki. Tartós, tekintélyükben megtámadhatatlan kormányok, melyek egy felelősségének tudatában levő, nagy feladatához méltó, súlyos kérdésekkel is megbirkózó országgyűlés túlnyomó többségére támaszkodhattak, valamint az ország növekvő gazdasági és katonai megerősödése jellemzik a belső fejlődést. Külpolitikájában Magyarország azoknak a nagyhatalmaknak segítségével ért el sikert, melyeknek barátságát nemcsak hasonló külpolitikai célkitűzéseivel, hanem belső konszolidáltságával, kifelé növekvő erejével és hűségével is kiérdemelte: támogatásukkal szétrobbantotta az állig felfegyverzett ellenségek fojtó gyűrűjét és visszaszerezte elszakított területeinek tekintélyes részét.

Jól tudjuk, hogy a nagy mű még nincsen befejezve. Mindenekelőtt szociális téren van még sok tennivaló. Nem egy súlyos munkát kell még elvégeznünk, mielőtt megtennénk az utolsó simítást a belsőleg és külsőleg újjáalkotott Nagy-Magyarország hatalmas építményén. De a nemzet megszívlelte a múlt hibáit. A régi birodalmi gondolat szellemében új alapokra fektette az ország más nyelvű állampolgáraihoz való viszonyát. Sok veszélyt megszüntetett és képes másokat is megszüntetni, melyek a liberális korszakból visszamaradt parlamenti rossz szokásokból támadnának. A múlt eltorzított bálványaitól visszatalálunk ezeréves múltunk örök eszményéhez és értékeihez. Tudjuk, hogy Magyarország nem idegen példák utánzásával, nem egy „második forradalom“ kirobbantásával biztosíthatja létét és fejezheti be megújulásának nagy művét az új Európában, hiszen Németországban is hiába kísérelték meg a második forradalmat: mint ahogy nálunk, ott sem voltak meg a szükséges előfeltételek, a forradalomnak nem volt jogosultsága, ezért csirájában, kérlelhetetlen szigorral, elfojtatott. Magyarországnak jogos önérzettel és Önbizalommal önmagához hűnek kell maradnia. Fiainak tudniok kell a mai veszélyes időkben, mi használ az országnak és mi árt s a nemzetnek megindult, állandó fejlődését a tekintélyen és szigorú törvényességen alapuló belső rend fenntartásával elő kell segíteniük és biztosítaniok.

GRÓF KÁLNOKY HUGÓ